

ten. Jeg kan ligeledes henvise til en Udtalelse af Indenrigsministeren af Oktober 1916, da han udtalte: Jeg kan ikke tænke mig andet, end at Statsmagten vil hente Lære af, hvad man i saa Henseende under Krigsaarene har set, og saa tilføjer han: Kontrol med Monopolpriser eller Overtagelse af Monopoler, hvis det er nødvendigt, er et af de Spørgsmaal, som først og fremmest vil melde sig efter Krigen for dansk Lovgivning.

Som man vil se, sættes saavel i begge Programudtalelser som i Indenrigsministerens Udtalelse Kontrol med de Virksomheder, der faktisk er Monopoler eller har en monopolagtig Karakter, i første Række. Dertil kommer, at man, hvad saadanne Virksomheder angaar, i vort Program understreger, at man ved virksom Beskatning kan hindre en uretmæssig Udnyttelse, og det falder da naturligt for mig særlig at pege paa, hvad man vil kunne opnaa ved en Grundværdibeskatning paa dette Omraade. Men foruden en virksom Beskatning, en virksom Kontrol fra Statens Side finder jeg ogsaa Anledning til at pege paa den Kontrol og den Konkurrence med store Monopolvirksomheder, som mange Steder er gennemført med Held ved fælles Indkøbsforeninger, ved Andelsbevægelsen og Brugsforeningsbevægelsen.

Jeg opfatter da Sagen saaledes, at skal saadanne Virksomheder paa heldig Maade tage Kampen op mod Monopolerne, bør de i første Linie føle sig som Forbrugernes Repræsentanter og ikke stille sig i Plan med Monopolerne, og kan der paa den Maade føres en virksom Kontrol, som beskytter Forbrugerne imod en urimelig Udbytning, byder den private Ledelse og Foretagsomhed i de fleste Tilfælde saa store Fordele sammenlignet med Statsdrift og kommunal Drift, at vi ikke kan tilraade Statens Overtagelse af saadanne Virksomheder, som her er nævnt. Vi afviser dog ikke helt denne Mulighed, men ser heri en sidste Udvej, hvad vort Program ogsaa tydeligt udtaler, og jeg kan meget vel tænke mig, at Forholdene i de Lande, vi er omgivne af, efter Krigen kunde forme sig saaledes, at Samfundet blev nødt til at gribe til denne sidste Udvej. Jeg giver nemlig den ærede Ordfører for Forslagsstillerne (Hans Nielsen [Skanderborg Amts 1ste Valgkreds]) Ret i, at de Forhold, hvorunder Landene og Folkene arbejdede og virkede før Krigen, vender ikke tilbage. Selvfølgelig forsvinder de af Krigen og Blokaden fremkaldte særlige Foranstaltninger, naar Krigen og dens Vilkaar en Gang er forbi —

og vi ønsker jo alle, at den snart maa være forbi og at de snart maa bortfalde —, men derfor bliver ikke alt, som det var før Krigen, og navnlig tror jeg ikke, at Tilstandene i det Udland, der omgiver os, og som har været Parthaver i Krigen, vil blive, som de har været før Krigen. Og skal vi — og det skal vi — staa i Handelssamkvem og Samkvem paa anden Maade med dette Udland, kan vi ikke her i Landet indrette os blot efter vort eget Forgodtbefindende, men saa bliver vi nødt til ogsaa at tage Hensyn til, hvorledes Forholdene er i de Lande, vi kommer til at arbejde sammen med.

I denne Forbindelse kunde jeg tænke mig, at det foreliggende Spørgsmaal vilde faa en særlig Interesse. I første Række stiller vi da Samfundets Kontrol med de Virksomheder, der er faktiske Monopoler eller har en monopolagtig Karakter, og der er for mig ingen Tvivl om Statens Ret eller Pligt til at øve en saadan Kontrol. Jeg er enig med den højtærede Indenrigsminister, naar han mente, det vilde blive en Fremtidsopgave for de demokratiske Partier at organisere en saadan Kontrol med den Slags Virksomheder. Jeg tror efter hele Stillingen, at det bliver Demokratiet, der kommer til at gøre det, for jeg venter ikke Tilslutning dertil fra de konservative Partier her i Landet, hvad enten de kalder sig Venstre eller Folkeparti. Disse Partier er i høj Grad ved deres Presse, deres Ordførere, deres Taler rundt omkring i Landet under denne Krigssituation Gang paa Gang gaaet ind for fri Handel og Omsætning, fri Udnyttelse af Konjunkturerne, for en Politik, der i højeste Grad vilde have gavnet og udviklet de Monopoler, som trykker den hele Befolkning, og man er gaaet ind derfor, idet man dækker sig under nogle gamle liberale Anskuelser, som i sin Tid var nye og banebrydende, men som Tidens Udvikling har ladt tilbage til Konservatismens videre Varetægt.

Jeg finder det derfor rigtigt og betimeligt, at dette Spørgsmaal drøftes, betimeligt i Erkendelse af Spørgsmaalets Vigtighed, men ikke i Erkendelse af, at det Tidspunkt, hvorpaa Forslaget om Nedsættelse af en Kommission fremkommer, skulde være rigtigt. Navnlig finder jeg det nyttigt, at man beskæftiger sig med den i Punkt 1 nævnte Opgave: at undersøge Kapitalismen og de monopolagtige Bedrifters uheldige Indflydelse paa de sociale Forhold her i Landet. I samme Forbindelse vil det ogsaa være naturligt at undersøge deres mulige heldige Indfly-